

1998.02.28.

Egy nehéz ügy két dokumentuma

„Egy rendkívüli minőség követelményei nem ítélték meg pusztán pénzügyi sugallatok szerint. A kultúra teljesítményei – tudjuk valamennyien – áruvá válnak a piacon, de értéküket különleges törvényszerűségek szabják meg, már csak azért is, mert újratermelési költségeik meghatározhatatlanok.”

Fischer Iván nyílt levélben (Élet és Irodalom, 1998. febr. 13.) közölte a főpolgármesterrel, hogy amennyiben a Fesztiválzenekar nem kapja meg azt a működéséhez elengedhetetlenül szükséges támogatást, amelyben 1992-ben megegyeztek, akkor a legjobb zenészek óhatatlanul külföldre távoznak. Az 1992-ben kialakított 90 millió forintnak ma 230 millió forint felelne meg, ezzel szemben a főváros 135 millió forintos támogatást ajánlott fel. Ha elfogadnák ezt az ajánlatot, akkor a zenekar elsovadna; ezt a folyamatot csak felosztásával lehetne megelőzni. A levél vége felé Fischer hangja a kétségbeeséstől a könyörgésig és vissza bejárja a szubjektivitás teljes skáláját. „Gábor, itt van egy csodálatos zenekar..., karold fel, a Tied, gyere velünk koncertre, turnéra, legyen a BFZ a Te sikered. Valahonnan csak elő tudjátok varázsolni azt a hiányzó összeget”, és így tovább. Székely Ferenc a Népszavában joggal nevezte ezt a stílári fordulatot „az elhagyott szerelmes vagy a tékozló fia után epekedő anya jajkiáltásának”. De vajon milyen minőségében érzi magát Fischer Iván elhagyatottnak? Ha csak az ő vezetésével világhírűvé vált Fesztiválzenekar kollektív sérelme sírna belőle, akkor egy arc nélküli hivatal silányságát ostorozná. A „Gábor” és a „gyere velünk” pátosza azonban személyes csalódottságra vall. A levél írója nyilván azok közé az értelmiségiek közé tartozik, akik Demszkyben – akárcsak az egykori demokratikus ellenzék több más frontharcosában – elvbarátot láttak. Fischer erősen bízhatott abban, hogy Demszky maximálisan segíteni fogja őt, mihelyt hatalmi pozícióba kerül. A Fesztiválzenekar sorsán túlmenően tehát emberi és politikai csalódottsága ihlette a nyílt levélre. A „valahonnan csak elő tudjátok varázsolni” mesei fordulata arra vall, hogy naiv bizalma még mindig nem omlott össze teljesen.

Nem irigylem Demszkyt. Egyrészt feltételezem, hogy hasonló, mesés óhajok – többnyire persze indokolatlanabbul és jogosulatlanabbul – százsámra áradnak felé. Emberek és intézmények elébe nyújtott tenyérrel közelednek hozzá. Ráadásul a tenyér fölött gyakran ismerős arcok mosolyognak vagy viczorognak – a polgármesterhez mint személyhez személyekként közelednek, de a szétosztható pénz köztulajdon. Summája véges, a kérések száma ellenben végtelen. Ez a nehezen elviselhető állapot nyilván gyanakvóvá teszi Demszkyt, és arra készíti, hogy hivatalnokokat iktasson önmaga és a kérelmezők közé. Nem is tehet mást, hiszen nem intézhet mindent egyedül. Csakhogy e folyamat eredményeképpen a közvetítők döntéseikért is helyt kell állnia. Őket védelmezve gyakran el kell fojtania minőségérzékét, és így szolidaritásból és ügybuzgalomból jelentős, közhasznú személyiségekkel szemben az apparátus szószólója lesz. Ezzel a konfliktussal birkózik, nem mindig dicsőségesen, ahányszor hivatalnokai Iványi Gábor torkát, vagy ha odáig nem érnek fel, akkor a bokáját harapdálják. És érzésem szerint Fischer Ivánnal szemben is ilyen helyzetbe került. Egy rendkívüli minőség követelményei nem ítélték meg pusztán pénzügyi sugallatok szerint. A kultúra teljesítményei – tudjuk valamennyien – áruvá válnak a piacon, de értéküket különleges

törvényszerűségek szabják meg, már csak azért is, mert újratermelési költségeik meghatározhatatlanok.

Egy nálam zenei szempontból némelyest szakavatottabb férfiú, Kocsis Zoltán nyilatkozata (MH, 1998. febr. 16.) bizonyíték arra, hogy a Fesztiválzenekar teljesítményét Fischer Iván ellenfelei is sokra tartják. Kocsissal abból az alkalomból készült interjú, hogy a Fesztiválzenekar vezetése egyoldalúan felbontotta állandó vendégkarmesteri szerződését. Kocsis diktatori hajlamokat tulajdonít Fischernek, szemére veti, hogy minden vitás kérdésben csakis az ő álláspontját szabad „egyedül üdvöztőként” elfogadni. Nevetségesnek vagy inkább tragikusnak mondja, „hogy a fővárosi kulturális bizottság elnökét kitiltották a zenekar koncertjeiről”, vagyis hogy bosszúból, amiért nem ad a főváros pénzből több támogatást, ők sem adnak neki ingyenjegyet. Egyszóval Kocsis Zoltán dühös Fischer Ivánra és a Fesztiválzenekar vezetésére, és Fischerék is hasonló érzelmeket táplálhatnak Kocsis iránt, különben nem váltak volna meg tőle. Nem vagyok elég tájékozott és felkészült arra, hogy vitájukban állást foglaljak. (Kivéve a megtagadott ingyenjegyek vicces konfliktusát: szerintem egy szegény társulatnak meg kell gondolnia, hogy kiket ajándékoz meg, és igenis érthető, bár szokatlan, hogy éppen azoknak nem óhajt kedvezni, akiknek szegénységét tulajdonítja.)

Az alapkérdésben azonban nem kényszerülök állásfoglalásra, mert vita sincsen. Kocsis Zoltán válogatott dühei ellenére – manapság szokatlanul nagyvonalú objektivitással – a következőképpen értékeli Fischer Iván teljesítményét: „Egyéniségéről, zenefelfogásáról, mesterségbeli tudásáról persze megoszlanak a vélemények, de kétségtelen, hogy a Fesztiválzenekar minden idők legsikeresebb magyar zenekara, és a zenészek többsége Fischert elfogadja vezetőjének.” Demszkynek írott levelében Fischer „fantasztikus eredményekről” beszél, és ezek egy részét fel is sorolja. Itt tehát teljes az egyetértés. Kocsis abban is igazat ad Fischernek, hogy „egy jó színvonalú zenekar fenntartásához sokkal több pénzre van szükség”, csak éppen úgy gondolja, hogy nem a fővárost kéne tovább nyaggatni, vagy ha mégis, akkor sem ebben a követelődző, ingyenjegy-megtagadó stílusban. Kocsis két megoldást tart lehetségesnek: a Fesztiválzenekar vagy a fővárostól elszakadva „más közpénzekből (esetleg külföldről) finanszírozza működését”; vagy ha ezt nem akarja, akkor szorgalmaznia kellene a jelenlegi fővárosi vezetés elmozdítását, kivárva „halogató taktikával” az új önkormányzati választásokat. Kocsis Zoltán szerint tehát minden idők legsikeresebb magyar zenekarának vagy el kell szakadnia a fővárostól, vagy a jelenlegi ellenzék hatalomra kerülésén kell munkálkodnia. Ha Demszky Gábor netántán nem akar elgondolkodni azon a levélen, amelynek ő a címzettje, és amelyhez hasonló hangütésű levelet az ellenzéki polgármester-jelöltek nem kapnának Fischertől, akkor legalább Kocsis Zoltán alternatíváin tűnődjön el. Az ezekből levezethető érvek igen erősek, mert nem fogható rájuk, hogy a nyilatkozó személy közvetlen érdekei sugallták őket. Arra a kérdésre kell válaszolni, hogy van-e a nyomor offenzívája ellen több fronton küzdő fővárosnak lehetősége a rendkívüli minőség követelményeinek kielégítésére. Az érveket és ellenérveket latolgatva támaszkodnia kell munkatársaira és hivatalnokaira, de a döntésért a felelősség őt terheli.

Eörsi István

A szerző író